

Rode Rotslijster in de Veenhuizerstukken in april-mei 2009

Nico Vogelzang, Willem-Jan Fontijn & Marnix Jonker

Het afgelopen voorjaar verbleef een mannetje Rode Rotslijster *Monticola saxatilis* twee dagen in de Veenhuizerstukken bij Stadskanaal. Deze waarneming is niet alleen bijzonder vanwege de zeldzaamheid (de derde voor Groningen), maar ook omdat deze klassieke 'doorschieter' in het voorjaar meestal maar kort wordt gezien na de ontdekking. Een uitgelezen kans dus voor vele vogelaars om deze fraaie soort te aanschouwen. In dit artikel wordt deze waarneming uitgebreid beschreven en tevens worden de andere twee gevallen in Groningen kort genoemd omdat deze nog niet eerder in *De Grauwe Gors* zijn gepubliceerd.

30 april-1 mei 2009

Het is donderdag 30 april, mijn vrouw en ik gaan in de ochtend naar Duitsland naar een rododendronpark bij Westerstede (tussen Leer en Oldenburg), waar vanwege de mooie maand april de bloemen daar op hun mooist zijn. Het park ligt in een open gemengd bos met relatief veel grove den met daaronder gelegen een pallet van felle kleuren van de grote bloeiende struiken. Samen met de verdragende zang van een uitbundige Grote Lijster *Turdus viscivorus* is het lekker vertoeven in dit 'Keukenhof van rododendrons'. In de loop van de middag gaan we naar Stadskanaal, op visite bij kennissen. De Veenhuizerstukken bij de kijkhut – ja, daar waren onze kennissen na mijn vele vogelverhalen onderhand wel een keer geweest, maar ze zagen daar alleen maar watervogels ...

Om 18.00 uur gaan we weer terug naar de stad Groningen. Het vogelaarsbloed stroomt door mijn aderen, dus stoppen we toch even bij de Veenhuizerstukken en lopen we vanaf de kleine parkeerplaats naar de kijkhut. We zien een man op de fiets er ook naartoe gaan.

Flits, flits ... ik zie een lichtflitsje in mijn rechterooghoek. Was dat een oogzenuwtrekje of toch wat anders? Ik besluit om de verrekijker te pakken en de nog kale aardappelakker af te kijken. Plotseling verschijnt er een vogel met een fel oranje borst en een grijze kop pontificaal in beeld. Dit is geen gewone vogel, dit is een erg bijzondere. Is het iets exotisch? Een lijsterachtige? Waar ken ik deze vogel van? Ik denk dat ik hem wel eens ergens in het vogelboek voorbij heb zien komen.

De vogel blijft ondertussen op 40 meter afstand doorgaan met foerageren en ik neem snel de kenmerken in mij op: grijze kop, oranje borst, witte vlek op de rug (dat was die lichtflits natuurlijk) en bruine vleugels. De adrenaline stijgt. Die man in de hut, die moet ik erbij halen. Hij moet hem ook zien, want anders gelooft niemand mij, en hij heeft vast ook wel een vogelboek bij zich. Natuurlijk heeft mijn vrouw hem ook gezien, maar zij is geen vogelaar. We lopen het voetpad verder af, het bruggetje over en onder dekking van bomen lopen we naar de hut. Nou ja, lopen, mijn vrouw rent al vooruit. In de hut vragen we de aanwezige vogelaar (Wim van Ommen) snel mee te gaan kijken, want dit is uniek.

We benaderen heel voorzichtig de aard-appelakker, eerst van veraf kijkend en dan steeds tien meter over het voetpad opschuivend tot op gepaste afstand. De vogel is niet schuw en toont zijn schoonheid. Ik straal van blijdschap, gelukkig hebben nu twee vogelaars hem goed gezien.

Maar wat zou het precies zijn? We keren terug naar de hut, naar het vogelboek dat in de consternatie is blijven liggen. Als we de hut binnen stappen ligt het vogelboek al open en mijn vrouw wijst triomfantelijk als niet-vogelaar met haar vinger op een foto en zegt: "Dat is 'm!" De beide vogelaars kunnen hier alleen maar volmondig ja op zeggen.

Ik wil deze waarneming melden en daarom gaan we terug naar de auto, met nog vele blikken op deze fraaie Rode Rotslijster. Als ik 's avonds het internet op ga en de vogel op waarneming.nl en www.avifaunagroningen.nl plaats, voel ik datgene wat ook al die andere vogelaars moeten hebben gevoeld toen ze als eerste iets bijzonders zagen, zoals de Sneeuwuil *Bubo scandiacus* op Texel of de Giervalk *Falco rusticolis* in de Dollard. Dat het balletje is gaan rollen, zie ik de volgende ochtend op mijn werk. Er verschijnen meer waarnemingen en vele foto's op waarneming.nl. In tegenstelling tot de waarnemingen van de laatste jaren bleek de vogel dus gelukkig nog aanwezig de volgende dag, wellicht 'geholpen' door de dichte mist die in de loop van de avond kwam opzetten. Even voor 7.00 uur vonden onder anderen Nico de Vries, Marnix Jonker en Jan Lantinga de Rode Rotslijster terug op de aardappelakker waar hij de rest van de dag door meer dan 250 vogelaars werd waargenomen.

Beschrijving

Kop en keel uniform blauw, doorlopend op de bovendelen. Blauwe delen sterk contrasterend met de roodoranje borst, buik en staart. Op de mantel- en rugveren een opvallende witte vlek. Vleugels (licht)bruin met gelige randen en stipjes aan de dek- en vleugelveren. Oog donker en snavel en poten zwart.

Determinatie

Een mannetje Rode Rotslijster is een van de meest opvallende en bontst gekleurde vogels in onze regio en is dus eigenlijk onmiskenbaar. De determinatie van deze vogel is dan ook vrij eenvoudig, maar er bestaat verwarring mogelijk met een (ontsnapte) Blauwe Rotslijster *M. solitarius* van de Oost-Aziatische ondersoort *philippensis*. Deze vogel heeft een vrijwel gelijke verdeling van blauw en oranje, maar mist onder andere de witte rugvlek en vertoont meer blauw in de vleugel (Vink et al. 2000). De vogel van de Veenhuizerstukken betrof waarschijnlijk een mannetje in eerste-zomerkleed, dit vanwege de witte rugvlek die nog erg breed was en de lichtbruine vleugels met gelige stippen en streepjes aan dek- en vleugelveren. Een ouder mannetje heeft een minder prominente witte rugvlek en de kleur van de vleugels is meestal meer donkerbruin van kleur. De leeftijd is bij een vogel in het voorjaar echter lastig vast te stellen vanwege de sterke slijtage van de vleugelveren door het felle Afrikaanse zonlicht (Vink et al. 2000).

Verspreiding en voorkomen

De Rode Rotslijster is een broedvogel van berggebieden van het westelijke Middellandse Zeegebied oostelijk tot in Mongolië. De soort overwintert in tropisch Afrika (Van den Berg & Bosman 2001). In Nederland zijn er nu in totaal tien gevallen vastgesteld (zie tabel 1). Daarbij vallen enkele zaken op. Zo wordt het grootste deel van de dwaalgasten in ons land gezien langs de Noordzeekust, maar het merendeel van de Rode Rotslijsters is (diep) in het binnenland waargenomen. Opvallend vaak zijn deze vogels gezien op heidevelden en in akkergebieden, toch niet echt een voor de hand liggend biotoop voor een bergvogel. Wel is het zo dat in de subalpine zone ook vaak wel wat heide staat, wellicht dat dit deze voorkeur verklaart. Daarnaast zijn er slechts twee vrouwtjes waargenomen. Wellicht dat het saaie bruine verenkleed hier debet aan is, de opvallend gekleurde mannetjes worden kennelijk niet over het hoofd gezien ...

Datum	Plaats	Kenmerken
22-23 april 1951	Borgercompagnie, Groningen	eerste-zomer ♂
12-13 mei 1994	Noorderburen, Noord-Holland	eerste-zomer ♀
17 mei 1998	Hoge Veluwe, Gelderland	♂
4 mei 1999	Lauwersmeer, Groningen	♂
25 april 2000	Wapenveld, Gelderland	adult ♂
27 april 2000	Maasvlakte, Zuid-Holland	eerste-zomer ♂
4 mei 2000	Blaricum, Noord-Holland	adult ♂
8 mei 2006	Flevocentrale, Flevoland	♀
9 mei 2008	Drouwenezand, Drenthe	♂
30 april - 1 mei 2009	Veenhuizerstukken, Groningen	eerste-zomer ♂

Tabel 1. Waarnemingen van Rode Rotslijsters in Nederland (Van der Vliet et al. 2007).

Rode Rotslijster – Veenhuizerstukken – 1 mei 2009

Groningen is met drie waarnemingen tot nu toe het best bedeed (waaronder de eerste voor Nederland). In Drenthe werd vorig jaar de eerste vogel vastgesteld, maar dit geval werd stilgehouden vanwege het kwetsbare broedgebied.

Eerdere waarnemingen in Groningen

22-23 april 1951

Op 22 april 1951 namen de heren Kamphuis, Bos en Van Dam een mannetje Rode Rotslijster waar op een akker nabij Borgercompagnie. De vogel verbleef hier in het gezelschap van zes Tapuiten *Oenanthe oenanthe* en was ook op 23 april nog aanwezig.

De waarnemers schreven een artikel over deze waarneming in het blad *Natura* (48, nr. 6), maar dit bleef verder onopgemerkt. Jaren later kwam Jan Kist het artikel tegen en schreef over deze waarneming vervolgens een uitgebreid artikel in *Limosa* (Kist 1958). De uitermate gedetailleerde beschrijving (door niet-vogelaars!) van de vogel wees onmiskenbaar op een mannetje Rode Rotslijster in vrijwel geheel zomerkleed. Vrijwel, want de door de waarnemers beschreven lichte vlek op de rug was niet wit, zoals in het volledige zomerkleed, maar iets lichter blauwgrijs dan dat van de kop en hals. Zoals door Kist uitgelegd in het artikel ging het hier om restanten van het nog niet geheel afgesleten winterkleed. Een kleed dat niet of nauwelijks in Europa wordt waargenomen. Verder werden de vleugels beschreven als bruin met gele stipjes en streepjes (niet egaal donkerbruin van het adulte zomerkleed). Het betrof hier dan ook een eerste-zomer mannetje. Door Kist werd deze vogel aanvaard als het eerste geval voor Nederland.

4 mei 1999

Arie Ouwerkerk leidde in de eerste week van mei een groepje Amerikaanse vogelaars rond in Nederland. Op 4 mei stond een bezoek aan de Lauwersmeer gepland. Via het Nieuwe Robbengat en de nodige tussenstops, met veelal de gebruikelijke soorten, kwamen ze bij het Oude Robbengat aan. Arie zag direct een Rode Rotslijster op een

van de paaltjes langs de weg zitten. De auto werd abrupt gestopt en Arie kon met zijn telelens nog net een paar foto's maken. De vogel was erg vliegerig door de vele fietsers en auto's en verdween korte tijd later achter de bosjes. Ondanks de (razend)snelle toestroom van veel vogelaars werd de vogel niet meer teruggevonden.

Het onmiskenbare verenkleed met de blauwgrijze kop, hals en bovendelen, de opvallende witte vlek op de rug en de oranje-rode onderdelen wijzen op niets anders dan een mannetje Rode Rotslijster. De leeftijd is op basis van de foto's niet vast te stellen. Het enthousiasme van Arie werd overigens door de Amerikanen aanvankelijk niet begrepen. Die hadden het veel te druk met Paapjes *Saxicola rubetra* en Gele Kwikstaarten *Motacilla flava*. Pas na enige uitleg over de zeldzaamheid van deze soort (toen de vierde voor Nederland) begonnen zij het een en ander in te zien (Ouwerkerk 1999). Foto's van deze vogel verschenen bij het artikel in *Taxon* en in *Dutch Birding* (jaargang 21 (1999), plaat 184, Vink et al. 2000).

Dankwoord

Arjo Bunscoeke wordt bedankt voor het leveren van een kopie van het artikel van Jan Kist uit *Limosa*.

Literatuur

- van den Berg, A.B. & C.A.W. Bosman 2001. *Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1. Tweede, herziene druk.* GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Kist, J. 1958. Een „vergeten” waarneming van de Rode Rotslijster, *Monticola saxatilis* (L.). *Limosa* 31: 188-190.
- Ouwerkerk, A. 1999. Rode Rotslijster in de Lauwersmeer in mei 1999. *Taxon* 3, nr. 2: 25-27.
- Vink, A., W.B. Janssen & A. Ouwerkerk 2000. Rode Rotslijsters op Hoge Veluwe in mei 1998 en in Lauwersmeer in mei 1999. *Dutch Birding* 22: 13-15.
- van der Vliet, R.E., J. van der Laan, M. Berlijn & CDNA 2007. Rare birds in the Netherlands in 2006. *Dutch Birding* 29: 347-374.